

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.10.4>

Volume 6/1 Spring

2022 p. 86-98

ALTHUSSER VE GRAMSCI AÇISINDAN İDEOLOJİ VE İDEOLOJİNİN BİR
TAŞIYICISI OLARAK YENİ MEDYA

IDEOLOGY FOR ALTHUSSER AND GRAMSCI AND NEW MEDIA AS A
CARRIER OF IDEOLOGY

Feyza ÜNLÜ DALYALI*

ÖZ

Althusser “Devletin İdeolojik Aygıtları” ve Gramsci “Hegemonya” kavramlarını kullanarak kendi dönemlerinde ideolojiyi farklı boyutlarıyla ele almışlardır. Buna karşılık 21. yüzyıldan sonra dünyada teknolojinin hızlı gelişimiyle internet ve etkileşimli sosyal medya araçlarının ortaya çıkışı ideolojinin yeniden tartışılmasını gerektirmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada yeni medya “Devletin İdeolojik Aygıtları” ve bir “Hegemonya” aracı olarak tartışılmıştır. Yeni medya oldukça hızlı bir şekilde dünyada yayılarak çok sayıda kişi tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Yeni medyanın gücünü fark eden iktidar sahipleri de oradaki iletişim ve paylaşımı gözetlemekte ve gerektiğinde müdahale etmektedir. Ayrıca yeni medya etkileşimli bir ortam olduğundan yalnızca dışarıda değil gözetim ve hegemonya içeride kullanıcılar arasında da sürmektedir. Bu da hegemonik ortamı sürekli kılmaktadır. Bugün artık ideolojiler yeni medya sayesinde taşınır hale gelmiştir. Dolayısıyla geleneksel kitle iletişim araçlarının ideoloji taşıma durumunun yeni medya için düşünülüp araştırılması kaçınılmazdır. Özellikle Gramsci ve Althusser’in ideoloji ile kitle iletişim araçlarını ele alırken kullandığı kavramların bugün yeni medyaya adapte edilmesi ve yeniden değerlendirilmesi oldukça uygundur. Araştırmanın genel yöntemi literatür çalışmasıdır. Çalışma ilk olarak Gramsci ve Althusser’in ideolojik bakış açılarını ele aldıktan sonra, yeni medya kapsamında hem hegemonya kavramını hem de devletin ideolojik aygıtlarını örneklerle ele almıştır.

* Dr., E-mail: feyzaunlu@windowlive.com, ORCID: 0000-0003-2193-8236, Eskişehir, Türkiye.

Sonuçta, yeni medyanın ideolojik açıdan geleneksel kitle iletişim araçlarından bir farkı olmadığı hatta çok daha ileri olduğu fikrine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Althusser, Gramsci, İdeoloji, Hegemonya, Devletin İdeolojik Aygıtları.*

ABSTRACT

By using the concepts of Althusser "Ideological Devices of the State" and Gramsci "Hegemony", they discussed ideology with different dimensions in their own time. On the other hand, after the 21st century, the rapid development of technology in the world and the emergence of the internet and interactive social media tools necessitated a re-discussion of ideology. In this context, in this study, new media are discussed as "Ideological Devices of the State" and a tool of "Hegemony". The new media has spread around the world very quickly and has begun to be used by many people. Realizing the power of the new media, the power holders also monitor the communication and sharing there and intervene when necessary. In addition, since the new media is an interactive environment, surveillance and hegemony continue not only outside, but also among users inside. This makes the hegemonic environment permanent. Today, ideologies have become movable thanks to the new media. Therefore, it is inevitable to consider and research the ideology of traditional mass media for new media. It is quite appropriate to adapt and re-evaluate the concepts used by Gramsci and Althusser in dealing with ideology and mass media today. The general method of the research is the literature study. After first discussing the ideological perspectives of Gramsci and Althusser, the study deals with both the concept of hegemony and the ideological apparatus of the state within the scope of new media with examples. As a result, it has been concluded that the new media is ideologically no different from traditional mass media, and even more advanced.

Keywords: *Althusser, Gramsci, Ideology, Hegemony, Ideological Devices of the State.*

Giriş

İdeoloji kavram olarak, hakkında pek çok söz söylenebilecek ve bağlantı kurulabilecek olan bir kavramdır. Althusser'in ideoloji kavramı, günümüz toplumları için hali hazırda yer bulabildiği için oldukça önemlidir. Althusser'e göre ideoloji, öznel

TOBİDER

üretildiği ve çeşitli yollarla toplumsal yapılar içinden hareket edebilmelerini sağlayan pratiktir. İdeoloji çarpıtıcı bir mercektir çok, gerçekliğin kurucu ögesi belirli bir gerçekliktir (Althusser 2003: 76). Bireyler ideolojinin kendilerine vermiş olduğu bakış açısıyla dünyayı yorumlamakta ve gerçeklik algısı da ideolojik düzene uygun olarak biçimlenmektedir. İdeoloji silsileleri içinde bireyler aslında ideolojilerin her yeri kapladığı bir hapishanenin içerisine mahkûm olmuş gibidir. Bu hapishane metaforu içinde bireyler özgür hareket etme ve özgür düşünme olanaklarından oldukça uzak olduklarından tarafsız düşünme yeteneklerini de hızla kaybetmektedir.

Diğer yandan Gramsci ideolojiyi toplumsal, maddi bir gerçeklik sayan; yani gündelik yaşamın bilincinin oluşturucusu olarak gören bir düşünürdür. Gramsci'nin ideoloji kuramının temelini oluşturan kavram, bilindiği üzere, hegemonyadır. Gramsci, iktidar ilişkilerinin durumlarını açıklamaya çalışırken, egemen sınıfın iktidarını yürütüşünde ve toplumsal denetimi devam ettirmesinde, biri güç (force), diğer ise rıza elde etmek (consent) olmak üzere iki farklı yol izlediğinden bahseder. İdeoloji, toplumsal düzenin içinde, egemen sınıfın açık bir şekilde baskı ve güç kullanmaksızın rızayı elde etmesine yardımcı olan araçtır. Bu yüzden, "toplumsal sınıfı kendi iç tutarlılık ve birliğine kavuşturmada; gündelik hayatta yaşayan bir olgu olmaktadır." Diğer bir deyişle, Gramsci'ye göre ideoloji, canlı bir toplumsal güç, önemli bir toplumsal denetim biçimi olmaktadır (Oskay, 1980: 222).

Günümüze bakacak olursak, yeni medya, ideolojinin önemli taşıyıcılarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Althusser ve Gramsci yeni medya ve ideoloji üzerine ortak araştırma yapma şansına hiçbir zaman sahip olamasa da, her ikisinin de ideoloji üzerine teorilerini günümüz yeni medyası ile ilişkilendirmek oldukça mümkündür. Althusser'e göre ideolojinin taşıyıcıları olan dini törenler ayinler, toplantılar, kitle iletişim araçları, gazeteler, kitaplar, filmler, radyolar, televizyon programları vb. süreklilik gösterir. İdeoloji bu taşıyıcılarla birlikte varlık gösterir ve ideoloji onların pratiği içerisinde yer alır. Din, gelenekler, görenekler ve diğer toplumsal alışkanlıklar, kitle iletişim araçları yaşadığı süreçte ideolojiler de yaşamaya devam etmektedir (Althusser 2003:58). Genel olarak kitle iletişim araçları bireylerle iletişimi ve bilginin dağıtımını mümkün hale getirerek ideolojiyi yaymaktadır. Günümüz toplumlarında iletişim ve bilginin en hızlı ve etkili şekilde yayıldığı mecralardan biri olan yeni medya bu bağlamda ideolojik düzenin oldukça önemli bir taşıyıcısı haline gelmiştir. Görünen şekliyle, yeni medya haber ve iletişim paylaşımında

sınırsız özgürlüğü mümkün hale getiriyor gibi görünse de aslında ideolojilerle kaplı bir düşünce sisteminin duvarlarını oldukça hızlı bir şekilde yükselterek özgürlüğü daha da fazla kısıtlamaktadır.

İdeoloji Kavramının Genel Hatlarıyla Yorumlanması – Althusser ve Gramsci'nin İdeolojiye Bakış Açısı:

İdeoloji kavramı Fransız filozof Destutt de Tracy tarafından 1796'da ortaya atılmıştır. İdeoloji kavramını, Tracy fikir ve bilinçli düşüncenin kaynaklarını ortaya çıkarmak amacıyla fikirler bilimi kelimesini (idea-loji) en doğru şekilde ifade edebilmek için kullanmıştır. 19. Yy. ın ortalarına doğru üretim sistemleri ve toplumsal yapıların belirli bir tarihsel süreç içerisinde devam ettiğini ve var olan modern kapitalist toplumun gelecekte sosyalist bir topluma dönüşeceğini ortaya atan Fredrich Engels ve Karl Marx “sınıflar teorisini” ortaya atmışlardır. Marx ve Engels'e göre, modern kapitalist toplum, sınıflı bir toplumdur ve burjuvazi toplumu içindeki diğer sınıflarla bir uzlaşma problemi içindedir. Marx'a göre ideolojide en büyük etki sınıfsal düzenden gelir ve bu sınıfsal düzen içinde yönetici sınıfın fikirleri her zaman egemen konumdadır. Marx ve Engels'e göre ideoloji aldattıcı fikirler sistemi ya da sınıf çıkarlarına hizmet eden bir araçtır (Türk 2010:111). Marx, ideolojiyi ekonomik yönden ele alır. Bu yüzden Marx'a göre maddi güce hâkim olan sınıf, diğer yandan zihinsel üretim araçlarının kontrolünü de elinde tutmuş olur (Heywood 2006:58). İdeolojinin hâkim olduğu düzende iktidarın hakimiyeti de devam etmektedir. İdeolojik olarak sahip olunan güç, bütün sosyal sınıflar için aynı etkiye sahip değildir. İşte bu yüzden alt sosyal sınıflar ideolojik düzene daha fazla karşı çıkmaktadır. İdeoloji birbirinden farklı toplumsal değer ve anlamların çatıştığı toplumsal bir düşünce sistemidir. Ayrıca ideoloji, toplumdaki iktidar ilişkilerini oluşturan anlam ve düşüncelerdir ve bu sayede toplumsal iktidar ilişkileri oluşur.

Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, Gramsci'ye göre ise ideoloji hegemonya kavramı çevresinde oluşmaktadır. Hegemonya iktidarın, kendisine tabi olanlar üzerindeki zora dayalı egemenliğinin yanı sıra, rızaya dayalı egemenliği de elde etmesidir. Gramsci'ye göre, ideoloji aldattıcıdır. Çünkü ideoloji hegemonyanın etkisi altındadır (Türk, 2010:112). Diğer yandan ideolojiyi esas olarak insanları örgütleyen ve insanların üzerinde harekete

gececekleri, durumlarının bilincine varacakları, bir tür mücadele alanı olarak değerlendiren yine Gramsci'dir (Gramsci, 1997:79). O, ideolojinin aslında hegemonya oluşturmak için bir "araç" olduğunu ve ancak bu aracın yalnızca burjuvazinin değil işçi sınıfının da kullanabileceği bir araç olduğunu ifade etmiş ve sınıfsal yapılanmanın ve sınıf bilincinin karşı hegemonya oluşturabileceğini ortaya koymuştur.

Gramsci'ye göre üst yapılar önemli olmakla beraber hegemonya kavramıyla sivil toplum konularında Lenin ve Marx'ın görüşlerine dikkate değer katkılar sağlamıştır (Gramsci, 1997: 92). Ayrıca teorisyen politik toplum, sivil toplum ve devlet arasındaki çatışmaları da öne sürerek aslında hegemonyanın sivil toplum alanında ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu bağlamda asıl tartışmanın üst yapıya bağlı olduğunu da iddia edip Engels ve Marx'ın görüşlerini önemli ölçüde genişletmiştir. Fakat Gramsci sadece üst yapı düşüncesiyle sınırlı kalmayıp alt yapının da önemi ve belirleyiciliğinden bahsetmiştir. Düşünür, sivil toplum seviyesinin özel olarak addedilen kurumların bütünlüğünü oluşturmakla kalmayıp hâkim toplum anlayışına uygulanan hegemonyanın işlevini de yerine getirdiğini savunmaktadır. Gramsci'ye göre politik toplumla sivil toplum karşı karşıya durmaktadır. Bu durum düşünürü göre politikanın özgül olmasıyla ilgilidir.

Gramsci hegemonya ve sivil toplum ilişkisi temelinde Doğu ve Batı toplumlarını ayırtırmayı denemiştir. Bu görüşün temelinde sivil toplumun Doğu toplumlarına kıyasla Batı toplumlarında daha gelişmiş ve politik toplum ile oluşturduğu organik ve sıkı ilişkiler bulunmaktadır. Örneğin bir Doğu toplumu olarak kabul edilen Rusya'daki ekonomik kriz döneminde sivil toplum başarılı bir etki gösteremediği için devrim gerçekleşmiştir. Buna karşılık Batı toplumlarında sivil toplumun gücü yaşanan pek çok kriz süreçlerinde devrimin oluşumunu engellemiştir. Dolayısıyla Gramsci'ye göre toplumlarda sivil toplumun gelişimiyle hegemonya arasında doğru orantı vardır (Gramsci, 1997: 94-102). Bir diğer ifadeyle hegemonyanın olduğu yerde devletin baskı aygıtlarının gizlenebilen bir konuma sahip olduğunu ya da gereksiz hale geldiğini söylemek mümkündür.

Gramsci görüşlerini geliştirirken Karl Marx'ın çatışma yaklaşımından etkilenmiştir. Gramsci'ye göre çatışmaların temelini oluşturan uzlaşma sorunlarıyla beraber hakimiyet konusu da yine bu kapsamda değerlendirilmelidir. Teorisyen kapitalizm sonrasında ortaya çıkan toplum düzeni sonrasında ortaya çıkan rekabetin politika açısından

değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Gramsci kapitalist toplumlardaki orantısız güç sorununun da yine rekabet politikalarıyla ilgili olduğundan bahsetmiştir. Güç kapsamında ortaya çıkan şiddetin politik iktidar arasındaki rekabet yüzünden ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu durum ona göre iktidarların krizler ile karşı karşıya kalmasına neden olacağı için proletarya da bu durumu bir fırsat olarak değerlendirebilirse yeniden yükselişe geçebilecektir (Forgacs, 2012: 52). Her ne kadar Gramsci görüşlerini Marksist perspektifle geliştirmiş olsa da Marx ile devrim konusunda aynı fikirlere sahip değildir. Marx'a göre devrime ancak kanlı yollardan yani mücadeleyle ulaşmak mümkünken Gramsci toplumun politize olmasıyla devrimin sağlanabileceğinin altını çizmiştir. Dolayısıyla Gramsci'nin kapitalizm sorununa daha akılcı ve sivil toplumu öne çıkaran bir bakış açısıyla baktığı söylenebilir.

Sivil toplum Gramsci'ye göre ideoloji temelinde önemli bir ayrıntıdır. Çünkü o hegemonyanın ancak sivil toplum sayesinde sona erebileceğine inanmaktadır. Bu durumda devletin baskı aygıtları kapsamında da değerlendirilebilecek olan hegemonyayla sivil toplum sayesinde mücadele edebilmek mümkündür (Dural, 2012: 313). Gramsci tarafından ortaya atılan hegemonya en yalın haliyle yönetilenle yönetimin arasında oluşan çelişkinin ortaya çıkmasını sağlayan pek çok yöntemi ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Hegemonya tarafından belirtilen pek çok pratik aslında Marx ve ardından gelenlerin de ele aldıkları proletaryanın diktatörlüğü nasıl ele geçireceğiyle ilgilidir. Hegemonyanın ve Gramsci'nin görüşlerinin temelini proletaryanın devrim düşüncesi oluşturduğundan teorisyen üstyapı kuramcısı şeklinde de değerlendirilmektedir (Dural, 2012: 311-312).

Althusser ise ideoloji ile ilgili görüşlerini kısmen de olsa Gramsci tarafından geliştirilen düşüncelerden hareketler yapmıştır. Teorisyen devletin egemen sınıflar tarafından kullanılan işçi sınıfının artı değerine sahip olup onu boyunduruğu altına alma görevini yerine getiren bir "baskı makinesi" olduğundan bahsetmiştir. Bu görüş Althusser'in klasik Marksistlerden esinlendiğini göstermektedir. Ayrıca, yine hem Althusser hem de klasik Marksistler tarafından kullanılan "devlet aygıtı" ifadesi devletin hükümet, idare, silahlı kuvvetler, hapisane, mahkeme ve devlet başkanı gibi görevleri yerine getirdiğini vurgulamaktadır. Althusser'e göre devletin sahip olduğu işlevin temelinde işçi sınıfına karşı egemen sınıfın hizmetinde olan bir aygıt görevini yerine getirmesi vardır (Althusser, 1995: 101-102).

Diğer yandan ideoloji kavramı Althusser'in felsefesinin temelini oluşturmaktadır (Balibar, 2005: 9). Ancak Althusser ideolojisini geliştirirken hem Marks ve Engels'in görüşlerinden etkilenmiş hem de kendisi bu fikirleri geliştirmiştir. Teorisyen ideolojinin toplumun hayatını çeşitli açılardan ve sürekli olarak etkileyen bir oluşum olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla Althusser'e göre ideolojiyle toplumsal pratiklerin birleşik olduğunun söylenmesi mümkündür. Temelde düşünür ideolojinin tarihi olmadığını öne sürerken aynı zamanda kişilerin hakiki varoluş koşulları ile aralarında olan hayali ilişkiyi temsil ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca ona göre ideoloji kişileri öznelere dönüştürmektedir (Althusser, 1970: 48).

Althusser' in ideolojiye bakış açısı ise ideolojiyi, ekonomik yapı ve ilişkilerin dışına taşımıştır. "İdeoloji, insanlar ile onların dünyası arasında yaşanan ilişkidir. Ya da bu bilinçsiz ilişkinin yansıtılmış bir biçimidir. Sözelimi, bir felsefedir. Kaynaşmış ve mantıksız olabileceği için yanlışlığı ile değil, üzerinde toplumsalın baskın olması ile bilimden ayrılır" (Althusser 1995: 280). Ona göre, ideolojinin bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla arasındaki ilişkilerin hayali bir tasarımıdır. İdeoloji; bireylerin, üretim ilişkileri ve onlardan türeyen ilişkilerle olan hayali ilişkisini ortaya koymaktadır. İdeolojik sistemi gerçek ilişkiler değil, bireylerin içinde yaşadıkları gerçek ilişkilerin hayali ilişkisi tayin etmektedir (Güngör 2001:226).

Althusser'e göre, ideoloji devletin baskıcı aygıtlarının yaptırım mekanizmasını işleten bir aygıttır. Bu yüzden ideoloji içinde şiddet olgusunu da barındırmaktadır. Devletin baskı aygıtları her alanda şiddete başvurabilmektedir (Vergin 2010:93). Althusser Marks'ın devlet anlayışına katılmaktadır ve devleti, iktidarı elinde tutan sınıfın, bu iktidarın devamını getirebilmek için, diğer sınıflar üzerine uyguladıkları bir baskı aracı olarak görmektedir. Baskı aygıtı kamuda, devletin ideolojik aygıtları ise çoğunlukla özel alanda yer almaktadır (Özbek 2003:144). Devleti yöneten sınıfın, devlet iktidarını elinde tuttuğunu ve devletin baskı aygıtına sahip olduğunu söylemek, aynı zamanda yönetici sınıfın devletin ideolojik aygıtlarında da etkin olduğunu kabul etmeyi gerektirmektedir (Güngör, 2001:229). Althusser'e göre klasik Marksist teori devlet aygıtını aynı şekilde Gramsci gibi bir baskı aygıtına dönüştürmektedir. Bahsedilen ideolojik uygulamalar; medyayı, aileyi ve dinsel organizasyonları ve propagandasını yaptıkları düşünceler açısından eğitim sistemini içeren Devletin ideolojik Aygıtları olarak adlandırılan kurumlar bütününe kapsamaktadır. Devletin

baskı aygıtlarının yanı sıra egemen sınıfa fiilen güç sağlayacak ve onun ekonomik kılacak çok sayıda ideolojik aygıtı mevcuttur. Kitle iletişim araçları, edebiyat eğitim, hukuk kuralları, ahlak bu grup içinde sayılabilir. Devletin ideolojik aygıtlarının fonksiyonu ideoloji üretmektir. Bu yeniden üretim kapitalist toplumda var olan sınıf ilişkilerinin yeniden üretimidir. Bir başka deyişle, üretim araçlarının yeniden üretiminin sağlanmasıdır (Stevenson 2008:26). Devletin ideolojik Aygıtlarına sahip olan burjuva sınıfı sadece egemen sınıf olarak kalmayıp aynı zamanda tescilli bir hegemonyaya da sahip olmaktadır. Althusser ideolojinin her zaman bilimsel bilgi içinde sunulması gerektiğini öne sürmüştür, çünkü aksi olduğunda ideoloji insanı dışlar. Diğer yandan kapitalizm öncesi toplumda kilise tarafından sağlanan ideoloji, yerini modern kapitalist toplumda “okul” a bırakmıştır. Weber, eğitim ve disiplini askeri yapılanmanın modernleştirilmiş bir uzantısı olarak ele alırken eğitimin ve eğitim ile sağlanan disiplinin amacını; siyasal iktidarın eylemlerine rasyonellik kazandırmak, çok sayıda insanın aynı şartlar ve ilkeler altında itaatini sağlamak, yönetenlerin yönetilenlere karşı üstünlüklerini korumak ve devam ettirmek, kurallara ve statükoya boyun eğmek, kahramana tapınmak, yöneticilere körü körüne itaat etmek, tekdüzeleştirilmiş alışkanlıklar yaratmak, kitleleri birlik ve bütünlük içinde psikolojik olarak koşullandırmak, ortak bir amaç, ortak bir dava ve planlanmış bir hayata bağlamak, toplumsal bir ahlak, görev ve sorumluluk geliştirmek, mekanikleştirilmiş bir örgütlenme içerisinde sürüklenip gitmeye mahkûm etmek, toplum içerisinde uyumlulaştırılan insanların bütünleşmesini sağlamak şeklinde sıralamaktadır (Weber 1993: 221-223).

İdeoloji, Devletin İdeolojik Aygıtları, Hegemonya ve Yeni Medya

İdeoloji, bütün insanlık için vazgeçilmez bir yere sahip olup, oldukça da etkili bir sistemdir. Günümüz toplumlarında da ideoloji, etkin bir sistem olarak yoluna sağlam adımlarla devam etmektedir. İdeolojiler dün ve bu gün olduğu gibi her daim varlıklarını sürdürmeye devam edeceklerdir. İdeolojinin süreklilik kazanmasında ideolojik düzey ve devletin ideolojik aygıtlarının önemli bir rolü vardır. Bu aygıtlar aslında bir anlamda taşıyıcı rolü üstlenmektedir. Kitle iletişim araçları ve medya ideolojinin sürdürülmesinde oldukça önemli taşıyıcılardır. Yeni medyanın yaygınlaşmasının ardından, yeni medya ideolojik açıdan önemli bir taşıyıcı konumuna gelmiştir. Yeni medya kavramı bize internet medyasını anlatmaktadır.

21. yüzyıl bireylerinin ilk kez karşılaştığı kitle iletişim teknolojisi ve ardından gelen internet ağı ile ilgili olarak Althusser'in ortaya koymuş olduğu devletin ideolojik aygıtları ve Gramsci'nin Hegemonya kavramlarının bir kez daha değerlendirilmesi gerekmektedir. Soğuk savaş ve onun öncesinde dünyanın süper güçlerinin daha çok askeri alandaki baskı aygıtlarıyla koruduğu uluslararası hegemonya günümüzde BM, IMF, AIHM vb. kurum ve kuruluşlarla sağlanmaktadır. Bu kurum ve kuruluşların yanı sıra YouTube, Facebook, Twitter, Instagram vb. yeni medya araçlarından daha farklı bir hegemonik baskıdan söz edilmektedir. Bireyler bu yeni medya araçlarının öncesinde televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçları karşısında pasif bir konuma sahipken, yeni medya ile aktif bir konuma sahip olmuşlardır. İnternet üzerinden işlevsel etkileşim, kullanıcıların iletişim sürecindeki egemenliğine vurgu yapmaktadır (Timisi, 2003:132).

Marks ve Althusser'e göre ideolojinin işlevselliği, toplumun varlığını sürdürmeye devam etmesinde, adaletsiz ve eşit olmayan rejimlerin kabullenilmesine sebep olmaktadır. Kapitalist toplumlarda öznelere sunulan bilgilerle kitle bilincini koşullandırma beyinleri yıkayarak ve yanlış bilincin geliştirilmesine neden olmaktadır. Bu durum tek boyutlu düşünce ve davranış kalıplarının benimsenmesine neden olmaktadır (Marcuse 1997: 19). Bilinç gibi tıpkı gerçeklikte ters dönmüştür. Bir tür yanlış tanıma olarak ideoloji, hem maddi yaşamın bir yansıması hem de onun ters dönmüş bir biçimidir (Özbek 2003: 151). Yeni medya ortamında haberin üretimi yalnızca profesyonel medya sahipleri tarafından değil halktan bireyler tarafından da üretilebilmektedir. Farklı bireyler ve gruplar tarafından üretilen haberler çeşitli web sitelerinde ya da sosyal paylaşım ağlarında paylaşılabilir. Bu şekilde haberin dağıtımı da oldukça kolaya indirgenmiştir. Buna karşılık haberin doğruluğu ve kalitesi olumsuz yönde etkilenmektedir. Yeni medya aracılığıyla paylaşılan haberlerin doğruluğu ve kalitesi her zaman aynı şekilde olmamaktadır. Bu gibi durumlara maruz kalan bireyler gerçekliği sorgulamaktadır. Gerçeklik olgusu bireylere iktidar ve onun ideolojik aygıtlarından biri olan medya araçları tarafından, onlara fark ettirmeden verilmektedir. Gerçeklik bir ideolojinin hegemonyasıdır ve ideoloji kendini yeniden üretmek için haberi kullanmaktadır.

Althusser, siyasal iktidarın kendi varlığını devam ettirebilmesi için baskı aygıtlarına ve ideolojik aygıtlara sahip olduğunu ve bunları yoğun bir şekilde kullandığını ifade etmektedir. Bilgi bir hiyerarşidir. Bilgi hiyerarşisinin en yüksekinde iktidar konumunda

devlet bulunmaktadır. Bilgi aktarılması ve uygulanması gibi süreçler iktidar hiyerarşisiyle belirlenmektedir. Bilginin egemenliği aynı zamanda iktidarın da egemenliğidir (Foucault 1980:131). Gerçeği belirleyen iktidarlar olduğu için onların belirledikleri toplum tarafından doğru kabul edilir ve sorgulanmaz. Bireyler bu şekilde kendilerine sunulanları gerçek olarak kabul ederler. Günümüzde ise modern burjuvazi ve soylu sınıf medya iktidarlarıdır. Haberler medyanın egemen ve güçlü ideoloji tanımlarına yönelik bir yeniden üretim ortaya koymaktadır. Yönetim örgütleri ve hükümet için medya, onların kamusal etkinliklerinin eşit, adil, meşru ve kamu yararına olduğunu kamusal alanda iddia ettikleri bir aygıttır. İktidar seçkinleri ve iktidarı temsil eden kurumların kişisel görüşleri var olan toplumsal gerçekliğin bir parçasını oluşturur. Çoğunlukla egemen gücü ve iktidarı elinde bulunduranların lehine olan bir gerçeklik temsil edilmektedir (Dursun 2001: 123-125). Günümüzde ise yeni medyada iktidar düzeni yalnızca tepeden aşağıya doğru hareket etmektedir. Yeni medyada bireyler de birbirlerini gözetleyebildiklerinden dolayı iktidar yönetimi çift taraflı olmuş olur.

Yeni medyada üretilen haberleri halktan biri de oluşturup yayınlatabilmektedir fakat burada amaç geleneksel medya araçlarının ki gibi her zaman maddi olmayabilir. Sunulan haberin gündem oluşturma amacıyla yayınlanması da amaca ulaşılmasını sağlayabilir. Gündem oluşturma; bireylerin birtakım konuların görece önemini, medyanın bilgilendirme ve haberdar etme boyutlarını göz önüne alarak, daha çok öğrenme konusuyla ilgilenmekte, olayların gerçek yaşamdaki durumları ile medya içeriklerindeki görünüşleri arasındaki ilişkinin sorgulanmasını gündeme getirmekte, kitle iletişim araçlarının, bireylerin toplumsal gerçek hakkındaki tasavvurlarını nasıl inşa ettiklerini de analiz etmektedir (McQuail ve Windahl 1993: 91; Erdoğan ve Alemdar 2002: 212). Gündemi belirlemeye yardımcı olan bu tarz haberler youtube, facebook, twitter gibi sosyal paylaşım ağlarında da yorum yapılarak bilginin içeriği yeniden üretilmektedir. Günümüzde sosyal ağ siteleri son derece popülerdir ve popülaritesi artan bir şekilde devam etmektedir (Buffardi ve Campbell 2008: 1305). Althusser'e göre, siyasal iktidarın düşüncelerinin halka aktarılmasında ve benimsetilmesinde medyanın yadsınamayacak derecede rolü bulunmaktadır (Althusser 2003). Sık sık tekrarlanan düşünceler kabul görmekte, karşı görüşler dolaylı yoldan baskılanarak unutulup gitmektedir. Sonuçta, yeni medya bir gündem yaratma, dikkati önemli olandan saptırma, galeyana getirme aracı olarak da kullanılmaktadır. Yeni medya bireyleri ikna etmek yerine, izleyicilerin ne düşüneceğine karar vermektedir.

Günümüzde artık seçim dönemlerinde bile siyasi partilerin medyada yer alıp almadığı, nasıl yer aldığı, ne kadar yer aldığı ve nasıl temsil edildiği, seçmen davranışını etkileyen oldukça önemli bir faktördür. Özellikle YouTube ve Twitter seçim dönemlerinde yoğun bir şekilde siyasi amaçla kullanılmaktadır. Yakın zamanda yapılacak olan Başkanlık Sistemi Referandum seçimi için, Evet ve Hayır kampları kendilerini ilk olarak yeni medya da göstermiştir. Hatta taraflar kendi savundukları kamplara özel klipler hazırlayarak seçmenleri etkilemek için YouTube’u aktif olarak kullanmaktadır.

Sonuç

İdeoloji kavramını Althusser “Devletin İdeolojik Aygıtları” ve Gramsci’de “Hegemonya” kavramlarını ortaya atarak kendi dönemlerinde oldukça önemli örnek ve analizlerle açıklamışlardır. Ancak 21. Yüzyıl ve sonrasında teknolojinin dünya da hızlı gelişimi ve Web 1’ den Web 2’ye geçiş ile internet ve etkileşimli yeni medyanın ortaya çıkışı insanlık tarihi için oldukça önemli bir milat oluşturmuştur. Yeni medya ile iletişim artık tek taraflı olmaktan çıkarak, etkileşimli bir hale gelmiştir. Böylece Althusser ve Gramsci’nin kavramları günümüzdeki durmaksızın gelişmeye devam eden yeni medya için tekrar tartışılır hale gelmiştir. Althusser ve Gramsci döneminde yeni medya türevi bir güç olmadığı halde, yeni medya devletin ideolojik bir aygıtı ve bir hegemonya unsuru olarak işlev görmektedir.

Yeni medya üzerinde kurulan iletişim ve paylaşımların hepsi iktidar tarafın gözetlenmekte ve gerektiğinde paylaşımlara da iktidar tarafından müdahale edilmektedir. Diğer yandan yeni medyanın etkileşimli olması sebebiyle bireyler de birbirlerini gözetleyebildiği için gözetim artık tek yönlü değil çift yönlü olarak gerçekleşebilmektedir. Bu şekilde ideolojinin sürekliliği devam etmektedir. Yeni medya da ideolojinin önemli taşıyıcılarından biri haline gelmiştir. Yeni medya haberleri zaman ve mekân farklı gözetmeksizin sınırsız bir şekilde her yere ulaştırırken, ideolojinin yayılma hızını da arttırmaktadır. İdeolojinin bir tarihi olmadığı gibi yeni medyada da ideolojinin tarihi hiçbir zaman sona ermeyecektir, çünkü ideoloji her dönem için olmazsa olmazdır.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (1970). *Ideologie et Appareils Ideologiques d'Etat*. Paris: La Pensee.
- Althusser, L. (1995). *L'État et ses Appareils, Sur la Reproduction*. Paris: PUF.
- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Balibar, É. (2005). *Avant-Propos Pour La Réédition De 1996*. Paris: La Découverte.
- Buffardi, L. E. ve Campell, W. K. (2008). "Narcissism and Social Networking Web Sites". *Personality and Social Psychology Bulletin*. 34 (10): 1303-1314.
- Dural, B. (2012). "Antonio Gramsci ve Hegemonya". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 39 (11): 309-321.
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Yayınları.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2002). *Öteki Kuram*. Ankara: Erk Yayınları.
- Forgacs, D. (2012). *Gramsci Kitabı - Seçme Yazılar 1916-1935*. (Çev. İ.Yıldız) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Foucault, M. (1980). *The Will to Truth*. (Çev. A. Sheridan). New York-London: Tavistock Press.
- Güngör, S. (2001). *Althusser' de İdeoloji Kavramı*, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/iibfd/article/viewFile/2467/2212>, adresinden alındı.
- Gramsci, A. (1997). *Hapishane Defterleri: Felsefe ve Politika Sorunları, Seçmeler*. (Çev. A. Cemgil). İstanbul: Belge Yayınları.
- Heywood, A. (2006). *Siyaset*. (Çev. B. B. Özpek). Ankara: Liberte Yayınları.
- Marcuse, H. (1997). *Tek Boyutlu İnsan*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınları.
- Marx, K. (2004). *Alman İdeolojisi*. (Çev. S. Belli). İstanbul: Sol Yayınları.
- Oskay, Ü. (1980). "Popüler Kültür Açısından "İdeoloji" Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 35 (1): 197-253.
- Özbek, S. (2003). *İdeoloji Kuramları*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Stevenson, N. (2008). *Medya Kültürleri*. (Çev. G. Orhon ve B. E. Aksoy). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Yayınevi.

Türk, B. H. (2010). *İdeoloji Siyaset*. İstanbul: Opus Yayınları.

Vergin, N. (2010). *Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*. İstanbul: Doğan Kitap.

Weber, M. (1993). *Sosyoloji Yazıları*. (Çev. T. Parla). İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.